

Κ' έσένα, Δίρκη, και μαζί μ' εσεία όλα τὰ πάντα που σάν εσέ αναβρίσανε και σάν έσένα τρέχουν, ποτάμια, κερφί λόβρουσα, πηγές, πηγάδια, ρυάκια, χερσοτι πιές, χλωρότοπι, κάμποι, βοννά, καστέλλια, από τὸ χίονι τοῦ Ὀλυμπού κι ὡς τῆς Ἀθήνας τῶστρο, κάθε κομμάτι τῆς γῆς σου, ὦ μάννα Ἑλ-

λάδα, κ' εσέ τὴν ἴδια σου μορῶν πὺ δυνιτά, ὦ Ἑλλάδα, μὲ τὸ καινούριο τῶνομα σὸς κράζω, σου κι ἂν εἶναι γραπτό νὰ μαρτυρήσετε, νὰ καταφρονεθῆτε, και νὰ πεθάνετε μ' αὐτό, (πάντα καθὼς πεθαίνει θεὸς που κι σου κι ἂ χαθῆ κι σου κι ἂν πάη στὸν ἄδη, γλήγορ* ἀργὰ τὸ χάρο του πατῆ και ξαναβγαίνει), μὲ τὸ καινούριο τῶνομα σὸς κράζω: Ρωμιόσυν!

Μὲ τὸ καινούριο τῶνομα κ' ἐγὼ σὸς στεφανώνω, και τὸ στεφάνι σας ἐπὶ θωρώντας πόσο ὠροῖα ταιριάζει στὸ κεφάλι σας, γιὰ μυρτοστέφανο εἶναι, γιὰ στέφανο ἀγκυθόπλεχτο, σποράζω κι ἀλαλάζω! Και μὲ τὰ νέα ὀνόματα σὸς κράζω τὰ δικὰ σας, τῆς μοῖρας εἶμ' ὁ ἀντίλοφος, τῆς ἱστορίας ὁ κρᾶχτης, κι ὅλο σκαλλίζω στὴ σβυστή φωτιά γιὰ νὰνάδωσση και ἡ σπῖθα μὲσ' οὐδέποσσοιχα θεσμμένη, και νὰ γίνη φλόγα, ἡ νὰ ψῆση τὸ ψωμί, ἡ νυκεκαγιά νᾶνάψη. Φυτῶ τὴν τόλμη και ξηρῶ τὸν καταφρονεμένο τὸν κόσμο ἀπ' τοὺς κερτῶσους κι δα' τοὺς μικροὺς τοῦ κόσμου.

*Ἀκόμα ἐπὶ δεφτέρια τους σερφὶ κι ἂ δὲ σὸς γράφαν, κι ἂ δὲ σὸς ξέρουν οἱ ἄνθρωποι, σὸς κελαιδᾶν τῆς δόνα.

Ἀπὸ τὰ κελαιδίσματα τῶν ἄηδονῶν σὸς παίρνω, ὀνόματα που πήρετε, κι ὀνόματα που ἀκόμα δὲν πήρετε, και που εἶρε θὰ πάρετε, χαρά σὸς τώρα δλονῶτε, κι αἴριο δόξα σὸς δλων πάλε, ἀρχαῖοι, που σὰ νὰ δείχνεστε μὲ κάτι νέο, ὦ τόποι! Ἔτοι ἡ γυναῖκα ἡ νῶνάψη τᾶλλάζει χωρὶς θλίψη τὸ πατρικό τῆς ὄνομα τὸ μυριοδοξασμένο μὲ τῶνομα τᾶνῶριστο πᾶχει ὁ καλὸς τῆς, ὅποιος. Σάν τὸν καλὸ τῆς, ἀκριβὸ τὸ κάνει ὁ πόθος ὁ ἄγιοσ και τῶνομα τᾶγι ὠριστο, και τᾶχει πια καμάρι σ' ὅποια ζωὴ, καλή, κακή, πάντα, και μ' ὅποια μοῖρα!

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ*

(ΤΟ ΝΗΣΙ)

Νεκρικὸς διάλογος

Και τρίτη φορά πῆγα στὸ μετόχι, πάλε ἀπόγευμα. Ἡ σιγαλιά ἐκείνης τῆς μεριάς ἄφινε τίς σκέψεις μου και ξανοίγουνταν. Πάλι δὲν ἦταν ὁ καλόγερος ἐκεῖ: εἶχε πάει κι αὐτὸς στὰ βορεινὰ χωράφια τοῦ μετοχιοῦ. Μὰ ἔλειπε και ὁ Αὐξέντιος που ξέχασε ὡς τόσο νὰ λύσει τὸ φύλακα τοῦ μετοχιοῦ, τὸ μαντρόσκυλο, ἀπὸ τὸ δέντρο, που ἦτανε δεμένος. Και μόλις μὲ εἶδε πετάχτηκε ἀπὸ χάμω, χύμιξε νὰ μὲ ἀρπάξει, κόντεψε νὰ πνιγεῖ ἀπὸ τὴν ἀλυσίδα που ἦταν δεμένος, μου εἰδείξε πολλὰ δόντια του, και γαύγισε, γαύγισε ὡς εἶπυ ἀπὸ τὸν φόβο και δὲ μ' ἔβλεπε πια κι οὐδὲ μὲ γρηκοῦσε. Πῆγα και κάθησα σὲ μιὰ πέτρα μακριὰ ἀπὸ τὸ μετόχι κ' ἔβλεπα τὴ θάλασσα. Και μου συνέδηκε τότε κάτι παράξενο που θὰ τὸ θυμοῦμαι σου ζῶ. Μοῦ φάνηκε πὼς ἦρθε και κάθησε κοντὰ μου ὁ Φαρδύς, ἐκεῖνος ὁ διαλεκτικός, ἐνῶ ἦταν ἀπὸ χρόνια πεθαμένος, καθὼς ἤξερα καλά. Και μου μίλησε ἔτσι:

— Τὶ νέα μᾶς φέρνετε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ξένη; Διψῶ νὰ μάθω. Ξέρεις, ἐγὼ δὲν εἶμαι χυδαῖος ἄνθρωπος σάν αὐτοὺς ἐδῶ πέρα: εἶμαι γραμματισμένος.

— Ἄ, χαίρομαι πολύ. Τοῦ ἀποκριθῆκα χωρὶς νὰ ξαφνιστώ καθόλου σὰ νὰ τὸν γνώριζα ἀπὸ πολλὰ χρόνια και σὰ νὰ μὴν ἤξερα πὼς ἦταν πεθαμένος. Και ἔπειτα εἶπα:

— Τὶ νέα; Νά, τὰ ἴδια. Ὅλα μου φαίνονται παλιὰ ἐμένα. Τὰ καινούρια θὰ εἶναι ἐκεῖνα που ἐμεῖς θὰ φρειάσουμε ἢ τὰ παιδιὰ μας. Ἐσὺ σάν τί καινούριο θέλεις νὰ;

— Νά, λένε πῶς στέκεται καλὰ ἡ κυβερνήση, θὰ παραιτηθεῖ τὸ ὄπουργεῖο.

— Ἄ, σὲ μέλει πολὺ γιὰ τὸ ὄπουργεῖο; Δὲν τὸ ἤξερα. Ἐμένα δὲ μ' ἐνδιαφέρει καθόλου εἶναι καθημερινὲς φιλοκοπιές τῆς πολιτικῆς μας. Ἐδῶ στὴν ἐρημιά που βρισκεται δὲν κατάφερες νὰ καταργήσεις και τὸ κράτος και τὴν κυβερνήση; Δὲ σοῦ ἦρθε ποτὲ στὸ νου ἡ ἰδέα τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ;

— Ναί, κάμποσες φορές στοχάστηκα πὼς εἶναι περιττοὶ οἱ πόλεμοι και δὲν ταιριάζει νὰ σφάζονται

* Ἡ ἀρχὴ στὸν ἀριθ. 355.

ἄνθρωποι ἀναμεταξύ τους. Ὅλοι ἕνα δὲν εἶμαστε; Ἐπειτα πόσα χρήματα χάνονται στοὺς πολέμους και πόσες ζωές! Γιατὶ δὲ σβύνουμε τὰ σύνορα τῶν ἐθνῶν;

— Σὰ νὰ ἦταν γραμμένα μὲ κιμωλία σὲ κανένα μαυροπίνακα, ἢ μὲ ραβδί στὴν ἄμμο. Ἄν ἦτανε στὸ χέρι μας...

— Και βέβαια στὸ χέρι μας εἶναι. Ἄς συμφωνήσουν τὰ ἔθνη μεταξὺ τους νὰ μὴν πολεμοῦνται, κ' ἔτσι σιγὰ σιγὰ θὰ σβύνουν κι αὐτὰ τὰ ἴδια.

— Μὰ νά, που δὲν τὸ θέλουν. Ὅσα εἶναι κουρασμένα ἀπὸ τὸν ἐαυτὸ τους, ἂς κοιμηθοῦν. Μὰ πάντα μένουν ἄλλα ξυπνητὰ, και σου εἶναι ξυπνητὰ ἡ ζωντανάδα τους δὲν τ' ἀφίνει νὰ ἡσυχάσουν, μόνο τὰ σπρώχνει ἀδιάκοπα στὴν ἐπικράτηση, στὴν ἡγεμονία τοῦ κόσμου. Και γίνονται οἱ πόλεμοι. Τοὺς Ἰάπωνες δὲν τοὺς περιμένεις νὰ ξεφτυρῶσουν ζωντανοὶ στὴν Ἀσία.

— Καλὰ, ἄφησε τὰ ἔθνη και πάρε τὰ άτομα, που αὐτὰ κάνουν τὰ ἔθνη. Παραδέξου πὼς ὅλο και πληθαίνουν οἱ ἄνθρωποι που θέλουν τὴν ἡσυχία τους και τὴν καλοπεράση και ἀδιαφοροῦν γιὰ τοὺς στρατοὺς και τοὺς πολέμους, γιὰ τὰ ἔθνη, γιὰ τὴν εἰρήνη, γιὰ τὴν νίκη.

— Και αὐτοὶ εἶναι οἱ ἀδύνατοι και οἱ κουρασμένοι. Γυρεύουν τὴν εὐτυχία. Και εὐτυχία γι' αὐτοὺς εἶναι ὁ ὕπνος και ἡ ἡσυχία. Ἐνῶ οἱ δυνατοὶ ἄλλην εὐτυχία θέλουν, τοὺς κόπους, τοὺς κινδύνους, τὴν νίκη.

— Δὲν ξέρω ἂν εἶναι δυνατοὶ ἢ ἀδύνατοι, μὰ ὅλο πληθαίνουν αὐτοὶ που λέγω.

— Δὲν ἐκαμα τὴ στατιστικὴ τους, οὔτε τὴν τωρινὴ οὔτε τὴν πρωτημερινή.

— Τουλάχιστο στὴν Εὐρώπη ἔτσι φαίνεται ἂν γίνεται ἄλλοιως σ' ἄλλα μέρη τῆς γῆς, μπορεί, μὰ και κεῖ μὲ τὸν καιρὸ θὰ καταστήσουν οἱ ἄνθρωποι σάν τοὺς Εὐρωπαῖους.

— Τὶ μὲ μέλει τὸ θά. Τὰ μελλούμενα δὲν τὰ ξέρω. Μπορεῖ νὰ γίνουν ἔτσι, μὰ μπορεί νὰ γίνουν κι ἄλλοιως. Ποιὸς ξέρει ἂν, ἀπὸ τὴν ἐπικρατήσουν οἱ ἀδύνατοι, ἐπικρατήσουν οἱ δυνατοὶ. Τὰ μελλούμενα τὰ ἔχουμε στὸ χέρι μας, ἐμεῖς, μὰ πρόδωλες δὲν μπορούμε νὰ κάνουμε. Ὅσο ἔξυπνο: και νὰ εἶμαστε δὲν ξέρουμε τί θὰ γεῖ. Λοιπὸν τί νόημα ἔχει νὰ μᾶς πιέζει: ἡ τωρινὴ κατάσταση—και ἔπομένως οἱ θεωρίες τῶν τριγυρινῶν ἀδύνατων ἀνθρώπων τόσο, που νὰ φανταζόμαστε πὼς και τὰ μελλούμενα, ὅπως

ΠΕΤΡΟΥ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ

ΣΠΑΣΜΕΝΕΣ ΨΥΧΕΣ*

— Μὲ τὸ χαμόγελο τῶν χειλιῶν σου εἶμαι ἐρωτευμένος ἐγὼ, Ἰωχανκάν. Ἡ σάρκα μου ὅλη ἀνατράζεται και φρίσσει σὲ χοροὺς Σαλώμης μυστικῶς κι ἀπὸ τὴν πολλὴ τὴ γλύκα κι ἀπὸ τὸ πολὺ τὸ σείσμα οἱ ἐφτὰ πέπλοι τῆς ψυχῆς μου πέσανε. Ἰωχανκάν! Ἰωχανκάν! μὲλι ἄγριο στάζει ἀπὸ τὰ χεῖλια σου κ' ἡ ψυχὴ μου ἀπάνω τους μοιάζει μελισσα λιγωμένη, τὸ μεσημέρι, ἀπάνω στὰ ρῶδα τὰ ζεστά. Τὶ πὼς τὸ χέρι σου δείχνει θεοφοβούμενο κι ἀγνὸ τὴν ἐρημὸ τ' οὐρανοῦ; Τὰ χεῖλια σου ἐγὼ κυτᾶζω τὴν Ὁραία Πύλη τοῦ κορμιοῦ σου, Ἰωχανκάν, ἀπ' ὅπου προβαίνουν λειτουργικὰ τὰ λόγια τὰ πορφύρα σου: αὐδὲν ὑπάρχει γλυκότερο πράγμα ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ ἀπάνω κόσμου! Σαλώμη! Σαλώμη! Τὰ χεῖλια μου και τὸ κορμί μου και τὰ

* Ἡ ἀρχὴ στὸν ἀριθ. 355.

μαλλιά μου, που μοιάζουνε τζαμπικὰ σταφύλια εἶναι δικὰ σου ἀπόψε, δικὰ σου ὄλα. Ἔλα νὰ τρυγήσεις τὸ κορμί μου ἀπόψε...»

— Θε μου! ἔλεγε ὁ Ὁρέστης φεύγοντας σφυρτὸς ἀπὸ τὸ μουσεῖο, πόσο ἀπλότερη και γλυκότερη εἶναι ἡ ζωὴ ἀπ' ὅ,τι φανταζόμαστε! Πόσο εὐτυχισμένοι εἴμαστε ἄλλοτε χωρὶς νὰ τὸ ξέρω! Τὸ χαμόγελο τοῦ Ἰωχανκάν μου τὸ ξανάψε πάλι. Ἡ εὐτυχία εἶναι πὺ ἐπλὴ και πὺ συνθιμισμένη ἀπ' ὅ,τι θαρροῦμε. Εἶναι τόσο ἀπλὴ και τόσο φτωχοντυμένη κι ἀθόρυβη, που περνᾷ ἀπὸ μπροστὰ μας και τὴ σκουντοῦμε και δὲν τὴν προσέχουμε. Μόνο σὰ μᾶς φύγει και γενοῦμε δυστυχεῖς, τότε μόνο τὴ θυμούμαστε και τὴν ἀποθυμούμε. Και γινόμαστε διπλὰ τότε δυστυχισμένοι: γιὰ τὴν εὐτυχία που χάσαμε και γιὰ τὴ δυστυχία που ἔχομε.

Μὰ ποιά νὰι λοιπὸν αὐτὴ ἡ Μοῖρα που μᾶς τυραννοκυβερενᾷ κι αὐτὴ τὴν εὐτυχία μας κατορθώνει και τὴν κάνει θανάσιμο φάρμακο;

Κι ὅταν γύριζε σπῖτι, πνιγμένος μέσα σὲ τέτοιους λογισμοὺς κ' ἔβλεπε τὴ Χρυσούλα ἀγίατρευτὰ λαβωμένη πια νὰ μαραίνεται και νὰ σωμαίνει, τοῦ ἐρχότανε νὰ τὴν πάρει ἀπάνω στὰ γόνατά του, νὰ τὴ σφιξει ἀπελπισμένα και νὰ τῆς

πιεῖ:

— Βλέπεις, Χρυσούλα, βλέπεις εἶναι ἄργα. Δὲ μπορούμε πια νὰ γυρίσουμε πίσω και νὰ ξαναχίσομε τὴ ζωὴ. Δὲν πιεραζεῖ. Μὴν κλαῖς! Δώσε μου τὸ χέρι σου μαζί, ἀγάλη ἀγάλη, νὰ γλιστρώμε στὸ θάνατο. Μὰ φανταζεσαι, Χρυσούλα, τί ὠραία θᾶναι νὰ ἐκπλωθοῦμε κάτω στὴ γῆ, ἡσυχιοι, ὀλύμπιοι, ἀπαρηγόρητοι; Σάν τὰ μῆλα που πέφτουνε πολυγυνομένα ἀπὸ τίς μηλιές και τὰ ρουφᾷ τὸ χῶμα. Εἶδες πὼς τὰ ρουφᾷ τὸ χῶμα, σὰ στόμα πεινασμένο, Χρυσούλα;

Κ' εἶδε γιὰ πρώτη βραδεῖά τότε ὁ Ὁρέστης τὴ ματαιότητα καθὲ προσπάθειας. Εἶδε τὸ φριχτὸ δρᾶμα τῆς ζωῆς, τὸ ἄσκοπο, τὸ πολὺπρηχτο, που καμιά δὲν ἔχει λύση, δέση μόνο περιπέτειες και σκοτωμοὺς. Πόσο μάταια ἀγωνίζονται οἱ Ἡρώες κ' οἱ Ἐκλεχτοὶ γιὰ νὰ φωτίσουν τὸν κόσμο! Ἡ μαῖξα τῶν ἀνθρώπων ἀδύνατον ποτὲ τῆς νὰ μπορεῖ νὰ συμμορφώσει τὴ ζωὴ τῆς μὲ τὴν Ἀλήθεια. Εἶδε γιὰ πρώτη βραδεῖά ὁ Ὁρέστης τὸ μακρῦριο τοῦ Ταντάλου τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Ἡ νία ἀλήθεια ἀποκαλύπτεται στὴν ἀρχὴ στὰ προνομιοῦχα άτομα. Αὐτὰ τὴν ἐξωτερικοῦνε. Κανένας δὲν τὴν ἀναγνωρίζει στὴν ἀρχή, ὅλοι τῆς ρῆχνουνται. Ἐ-

τά συγκαιρινά πράγματα, τούς ἀνήκουν. Μπορεί τὸ μέλλον νὰ γίνῃ τῶν δυνατῶν.

— Μὰ πὺς σώστῃς ἀπὸ τῆς πατρίδας εἶναι ὁ κοσμοπολιτισμός.

Δὲν τὸ ξέρω. Ἐγὼ ἓνα μονάχα ξέρω, πὺς ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ γίνω κοσμοπολίτης, γιατί ὁ κοσμοπολίτης πού, περνώντας ἀπὸ τὴ λογική μου, φαίνεται σὰ σωστός, δὲν μπόρεσε ἀκόμη νὰ χωθεῖ στὰ κόκκαλά μου καὶ στὰ νεύρα μου, στὴν αἰσθησή μου θέλω νὰ πῶ, γιὰ νὰ γίνῃ δικός μου. Ὁ κοσμοπολιτισμός γιὰ μένα εἶναι μιὰ παράσταση ξένη. Μόνο μὲ τὸ λογικό μου μπορῶ νὰ τὴ νοιώσω, καὶ γι' αὐτὸ οὔτε μιὰ τρίχα τοῦ κεφαλιού μου δὲν καταφέρνει νὰ ἀλλάξῃ. Αἰσθηματικό μου δὲν εἶναι.

— Μὰ μπορεῖ νὰ γίνῃ τῶν παιδιῶν σου αἰσθημα. Οἱ συγκαιρινῆς οἱ εὐκολῆς, τὰ βιβλία τὰ ἀναρίθμητα, εἰ γλώσσες πού μαθαίνουμε...

— Ναί, τὰ ξέρω αὐτά. Ἴσως νὰ εἶναι ἔτσι. Θὰ πρέπει νὰ τὰ πάρω ἀπὸ μικρὰ στὴ Παρίσι τὰ παιδιὰ μου, νὰ μὴν τὰ μάθω τὴ γλώσσα τους, νὰ μὴν ἀκούω τίποτε ἑλληνικό γύρω τους, δηλαδή νὰ τὰ ἀναθρέψω ἔξω ἀπὸ τὴ Ρωμιόσῳνη καὶ ἀπὸ κάθε πατρίδα μὲ δασκάλους κοσμοπολίτες, σὲ δέκα γλώσσες, καὶ νὰ τὰ ταξιδεύω ἀπὸ τόπο σὲ τόπο ἔλα τους τὰ νειάτα. Ἡ θύμησις ἀπὸ τὰ παιδιὰτικὰ τους χρένια πρέπει νὰ μὴν εἶναι ἑλληνική, μὰ οὔτε καὶ γαλλική γιατί δὲν εἶναι σκοπὸς νὰ τὰ ἀρπάξω ἀπὸ τὸ βράθυρο μιᾶς πατρίδας γιὰ νὰ τὰ ρίξω σ' ἄλλης πατρίδας τὴν καταθρόνα. Ἄν τὰ δικὰ μου τὰ νειάτα δὲν ἦταν ἑλληνικά, ἴσως δὲ ἦ ἦμουν Ἑλληνας καὶ γώ. Ἡ πατρίδα τὸ περισσότερο εἶναι ἡ θύμησις ἀπὸ τὰ νειάτα. Ἐπειτα ἔρχονται οἱ κληρονομικῆς αἰτίες καὶ ἄλλα. Μὰ πὺς νὰ κάνω τὰ παιδιὰ μου κοσμοπολίτες ἀπὸ ἐγὼ δὲν εἶμαι καὶ ἀπὸ δὲν αἰσθάνομαι πὺς ὁ κοσμοπολιτισμός εἶναι καλλίτερος ἀπὸ τῆς πατρίδας; Νὰ φύγω ἀπὸ κοντὰ τους καὶ νὰ μὴν τὰ ξαναδῶ πιά, γιὰ χάρι, τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ; Εἶναι περιττό. Ἐρεῖς λοιπὸν πὺς θὰ τὰ ἀναθρέψω τὰ παιδιὰ μου; Θὰ τ' ἀφήσω νὰ γεννηθοῦν ἔπου γεννηθοῦν, ἢ τ' ἀφήσω τὰ λόγια μου νὰ πέφτουν ἐπάνω τους ὅπως τύχει, ἢ τ' ἀφήσω τὸ παράδειγμά μου καὶ τὸ γύρω κόσμο νὰ τοὺς ἐπηρεάσει ὅπως θέλει, μονάχα θὰ προσπαθῶ νὰ ξυπνήσω μέσα τους ὅ,τι ζωὴ ἔχουν, ὅ,τι δικὸ τους ἔχουν, ἂν ἔχουν τίποτε ἰδιαιτέρου. Καὶ ὅς γίνω σὲ, πὺς θέλουν. Μὰ δὲν μπορῶ νὰ πᾶψω ἐγὼ νὰ εἶμαι Ἑλληνας, ἐπειδὴ τὸ θέλει μιὰ θεωρία ἢ ἓνα αἰσθημα ὅ: δικό μου παρὰ ξένο.

— Μὲ τὸν καιρὸ ἔμῳς θὰ γίνωμι οἱ ἀνθρώποι κοσμοπολίτες. Τὰ ἔθνη εἶναι σωρὸς ἀπὸ ἀνθρώπους πού ζοῦν μαζύ, ἀνθρωπομαζώματα. Ἀφότου τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν δὲν τοὺς εἶναι πιά καὶ τόσο ἀπαράιτητο νὰ ζοῦν μαζύ, χάνεται σιγά σιγά καὶ ἡ ἀντίληψη πὺς τὸ ἔθνος εἶναι πρόσωπο, καὶ τὸ ἔθνος γίνεταὶ κουρέλι, διαλύετα.

— Σὲ κάθε ἐποχὴ μεγάλου πολιτισμοῦ γεννιέται τὸ αἰσθημα τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ ἀπὸ τὴν ἐθνική ἢ τὴν πολιτική κούραση. Καὶ οἱ Ρωμαῖοι στὸν καιρὸ τοῦ προχωρημένου πολιτισμοῦ τους ἔλεγαν «*Ubi bene ibi patria*». Καὶ κείνον τὸν καιρὸ θὰ βρίσκονταν μερικοὶ πού θὰ ἔλεγαν αὐτὰ πού λὲς καὶ σὺ ὕστερα ἀπὸ τὸσους αἰῶνες. Οἱ θεωρίες σου δὲν εἶναι οὔτε κἀν καινούριες. Ὅμως ὕστερα ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους ἦλθαν καὶ ἄλλα ἔθνη καὶ ἔζησαν καὶ πολέμησαν ἀναμεταξύ τους καὶ τὰ ἐχώρισαν σύνορα κρατῶν. Πὺς ὁ κοσμοπολιτισμός εἶναι μονάχα ἓνα ἀπὸ τὰ φαινόμενα κάθε πολιτισμοῦ, δὲν τὸ βλέπεις;

— Εἶσαι πατριώτης, μπράβο σου.

— Σ' εὐχαριστῶ, ἀλλὰ «πατριώτης» δὲν εἶμαι. Πολλοὶ μὲ λὲν ἔτσι, καὶ ἄλλοι θὰ μὲ ὀνομάζωμι ἴσως «φιλόδοξο». Μὰ δὲ μὲ μέλει. Ἄν πῆγαίνα τώρα στὴ Μακεδονία νὰ παλέψω μὲ τοὺς Βουλγάρους θὰ ἔλεγε ὁ κόσμος: «*Τὴ πατριώτης!*» Ὅμως δὲ θὰ πῆγαίνα ἀπὸ φιλοπατρία στὴ Μακεδονία, καὶ εἶναι τόσο μπερδεμένες οἱ αἰτίες πού μὲ ἀναγκάζωμι νὰ ἐνεργῶ σὲ κάθε περίσταση ἔτσι ἢ ἄλλοιως, πού δὲν μπορῶ νὰ τῆς ξεδιαλύω καὶ χαίρομαι γι' αὐτὸ. Αἰσθάνομαι ὄλο τὸν πλοῦτο καὶ τὰ ἀκατανόητα καὶ μπερδεμένα ἐλατήρια τῆς ζωῆς. Μ' ἀρέσει νὰ μὴ δόνομαι νὰ ἐξηγήσω καλὰ καλὰ μιὰ πράξη μου. Χάνεται ὁ πλοῦτος τῶν αἰτιῶν, ἔτσι προσπαθῶ νὰ τῆς ἐξηγήσω. Τὴ φτωχὴ πού εἶναι κάθε ἐξήγησις καὶ τὴ πλοῦσις ἢ ζωὴ! καὶ δροσερή καὶ ζουμερή καὶ ἀνεξάντλητη, ἀναρχὴ καὶ ἀτέλειωτη, ἀπερίοριστη, ἀνυπολόγιστη, μυστικὴ, ἀίσιεσθη, ἀναρχικὴ καὶ ἀνεξήγητη, γεμάτη μύστικα καὶ προβλήματα, εἰρωνική καὶ σκληρή, τραλλή, μεγαλόδωρη καὶ ἀδιάφορη, ἀνοιχτοχέρα καὶ κακή...

— Λοιπὸν γιατί θὰ πῆγαίνας στὴ Μακεδονία, ἀπὸ ἡ ζωὴ εἶναι τόσο πλατειά καὶ πλοῦσις, καὶ ἀπὸ δὲν τὴ στενεύεις μὲ πατριωτικῆς στενοκεφαλίας;

Σὲ κάποιον κάμπο, τριγύρω κλεισμένον μὲ σύνορα, πού τὸν λὲν οἱ ἀνθρώποι πατρίδα, ἐκεῖ γεννήθηκα, ἐκεῖ εἶναι θαμμένοι οἱ πατέρες μου, ἐκεῖ ἀπὸ

μικρῆς ἀνατρέφθηκα καὶ μεγάλωσα. Κάθε θύμησις τοῦ κάμπο αὐτοῦ εἶναι δική μου θύμησις. Τὰ νειάτα μου εἶναι μιὰ θύμησις βαθεῖα καὶ στερεὰ πού δυναμὸναι μέσα μου τὴν πατρίδα. Στὸν κάμπο αὐτὸν βρέθηκα καὶ μένω, πότε γερός καὶ πότε ἀρρωστος. Στὸν κάμπο αὐτὸν περπατῶ, τρέχω, περιδιαβάζω, χαίρομαι, στενοχωριόμμαι, τρεμάρομαι καὶ βαρυσόμμαι, καὶ κοιμώμμαι. Σ' αὐτὸ τὸν κάμπο λιάζομαι καὶ ζεσταίνομαι, ἢ κρυώνω καὶ βρίσκω σπηλιές γιὰ νὰ χωθῶ καὶ ροῦχα γιὰ νὰ ντυθῶ ἢ ἴσκιους στὰ σῦδεντρα καὶ δροσερὰ νερά. Ἐπειδὴ εἶναι ἀνάγκη νὰ κουνιοῦμαι, στὸν κάμπο αὐτὸν κουνιοῦμαι, μὲ δρασκελιές μικρῆς ἢ μεγάλης καὶ ἀνακατόνομαι σὲ ἀνθρώπινα καμώματα γιὰ νὰ ταραξομαι περισσότερο καὶ ἔπειτα νὰ καθαρίζομαι, νὰ βγαίνω σὴν τὸ χρυσάφι ἀπὸ τὴ φωτιά. Τί ἄλλο εἶναι ἡ πολιτικὴ γιὰ μένα παρὰ ἓνα καθαρτικό; Εἶναι καὶ ἄλλοι κάμποι στὴ γῆ ἐπάνω, μὰ πού ἄλλου, ποῖος ἄλλος κάμπος εἶναι πιδ στολισμένος μὲ θύμησις παλιῆς καὶ νέας; Ποῖος ἄλλος κάμπος εἶναι πιδ παρδαλός, πιδ ζωντανός, πιδ πλούσιος σὲ γραμμές καὶ ἴσκιους καὶ δροσιές, καὶ χρώματα, παλάτια καὶ οὐνερα; Γιατί νὰ διαλέξω ἄλλον κάμπο; Εἶναι καὶ ἡ γῆ ὀλάκερη κάμπος, μὰ ἐπειδὴ εἶναι πέρα πολὺ μεγάλος γιὰ τὸν κάθε ἀνθρώπο, βάζει ὁ καθένας σύνορα ὡς ἐκεῖ πού φτάνει τὸ μάτι του, καὶ μέσα στὰ σύνορα αὐτὰ ζεῖ μὲ τοὺς τριγυρινοὺς του πού, μὲ τὸ νὰ ζοῦν πολὺν καιρὸ μαζύ τοῦ στὸν ἴδιο κάμπο, γίνθηκαν συγγενικοί του. Ἀπὸ ὑπάρχει ἡ πατρίδα μου—τὴν ἔχω ζωντανὴ μέσα μου—γιατί νὰ μὴν τὴν προτιμήσω ἀπὸ ἕλες τῆς ἄλλης πατρίδας; Τὸ νὰ ζῶ μέσα στὸ ἔθνος μου δὲ θὰ πεῖ πὺς εἶμαι πατριώτης. Ζῶ ἔτσι γιὰ τὸ ἔθνος μου, ἀλλὰ μέσα στὸ ἔθνος μου. Γιατί νὰ τ' ἀφήσω; Ὅλα τὰ ἔθνη μοιάζωμι ἀναμεταξύ τους—ἀνθρωπομαζώματα—καὶ δὲν ἀξίζει νὰ διαλέξω κανεῖς ἐπειδὴ ἔτυχε νὰ γεννηθῶ μέσα στὸ ἑλληνικό τὸ ἔθνος καὶ εἶμαι καὶ περήφανος, τοῦ μένου πιστός.

(Ακολουθεῖ)

ΓΔΑΣ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΡΑΜΑΣ

ΛΟΞΟΙ ΣΤΡΑΤΟΚΟΠΟΙ

Πουλιέταὶ στὰ γραφεῖα μας ὁ. 2.

πειτα, σιγά σιγά, ὁ φωτεινὸς κύκλος πλαταιναι, μεγαλώνει, κατεβαίνει στους κάμπο, φωτίζει καὶ τὴ μάζα τὴν πυκνὴ τῶν ἀνθρώπων. Μὰ ὅσο ὠριμάζει ἡ Ἰδέα καὶ γίνεταὶ χτήμα τοῦ πλήθους, τόσο εἶναι πιά ὠριμὴ νὰ γίνῃ καὶ ψευτιά. Ἀλλάζει μὲ τὸν καιρὸ ἡ Ἀλήθεια, μετατοπίζεται καὶ φεύγει καὶ ἀφήνει στὰ χέρια τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀπατηλὴ μορφή της—τὴν ψευτιά. Ἡ καινούρια Ἀλήθεια ἀποκαλύπτεται καὶ πάλι στους Ἐκλεκτούς, αὐτοὶ τὴ διακηρύσσουσι καὶ βρίζουσι, ὥσπου τὴν ἀναγνωρίσει τὸ πλῆθος, ὅποτε ἕμῳς πιά ἔχει γίνῃ ψεμα. Ἐτσι πάντα, ἔτσι αἰώνια. Ἡσκιος ἢ ἀλήθεια πού πάντα μπροστὰ μῶς πᾶει καὶ μῶς ξεφεύγει. Τάνταλος ἢ ἀνθρώπινη ψυχὴ.

— Θέ μου! φώναζε ὁ δύστηνος Ὁρέστης, κρῶντας τὸ κεφάλι του καὶ σκύβοντας ἀπάνω ἀπὸ τὴν Καινή του Διαθήκη, πὺς φριχτὸ εἶναι τὸ θέαμα τῆς Ζωῆς! Μάταια, ὅλα μάταια! Τοῦ κάκου φωνάζουσι οἱ Πρόδρομοι, τοῦ κάκου τὰ πλήθη τρέχουσι ὀπίσω τους. Τὴν ὄρα πού φτάνουν τὴν ἀλήθεια, αὐτὴ τοὺς φεύγει ἀφήνοντας στὰ χέρια τους τὴν ψευτιά!

Κ' ἐπίασε τότε ὁ Ὁρέστης τὴν Καινή του Διαθήκη πού εἶτανε πιά τελειωμένη καὶ ἔτοιμη καὶ τὴ

σῆκωσε ἀπὸ τὸ χέρι του, ὅπως σηκώνομε τὸ κίτρινο κορμί τῆς πεθαμένης μας ἀγάπης. Δυὸ δάκρυα μεγάλα ἀργοκυλίσανε στὰ μάγουλά του καὶ σταματήσανε ὀλόπικρα στὶς ἄκρες τῶν χειλιῶν. Σηκώθηκε. Χλωμός καὶ τρεμάμενος σὰ νῆκανε φονικό. Κύταξε δεξὰ καὶ ζερβά κινένας μέσα στὴν κάμερα. Ἡ Χρυσούλα στὴν κρεβατοκάμερα κηθότανε μόνη—ποιὸς ξέρει τί ἔκανε, θάκλαιε ἴσως. Τὸν εἶχε ἀφήσει μόνον, γιατί εἶτανε τόσο ἀνήτυχος ἢ πύψε ὁ Ὁρέστης, πού δὲν μπορούσε κανένα νὰ ὑποφέρει κοντὰ του. Κύταξε ἀπὸ τὸ παράθυρο. Τὰ ἄστρα ὠραῖα καὶ σιωπηλὰ ἀποπάνω του. Ἐκαμε δυὸ τρία βήματα πρὸς τὴν φωτιά πού ἀνκφε σὲ μιὰ γωνιά τῆς κάμερας. Δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ σκύψει καὶ νὰ δεῖ ἐκεῖνο πού κρατοῦσε μέσα στὰ χέρια του. Ἐτσι ὅταν σκοτῶνομε τὴν Ἀγάπη μας, δὲν τολμοῦμε νὰ τὴν κυτᾶρομε, γιατί, τὸ ξέρομε, τὸ χέρι μῶς θὰ παρλῶσει καὶ ἡ δύναμή μῶς θὰ χαθεῖ. Ἐπесе σὲ μιὰ καρέκλα μπροστὰ στὴν φωτιὰ κουρασμένος. Σὰ νὰ ἔρχότανε ἀπὸ πολὺ μακριά. Τώρα δίσταζε. Πὺς ν' ἀπλώσει τὸ χέρι του καὶ νὰ σκοτῶσει τὸ παιδί του; Ἐσκυψε καὶ ἤθελε νὰ κλάψει, μὰ δὲν μπορούσε. Ἄν ἔκλαιε, τὸ παιδί του θὰ σωζότανε. Οἱ φλόγιες ἀντιφεγγιῆς πέσανε ἀπάνω στὰ

μαλλιά του καὶ στὰ χέρια του καὶ ὁ καθρεφτης πού εἶτανε ψηλὰ ἀπέναντι ἔκκιε ὄλος Ἀνεβοκατέβαιναν οἱ φλόγιες, σὰ ν' ἀναπνεύανε. Σὰ νῶσανε πράγματα ζωντανὰ καὶ ἀχόρταγα. Ἀξαφνα ἡ Χρυσούλα ἀπὸ τὴν ἄλλη κάμερα σηκώθηκε, ἀνήσυχη, τί ἔκανε ὁ Ὁρέστης καὶ δὲν ἀκουγότανε. Ἡ καρέκλα τῆς ἔτριξε, τὰ βήματα ἀνηχηθῆσαν βριαὰ μέσα στὴ σιωπή. Κι ὁ Ὁρέστης ἀνακινήθη καὶ χωρὶς νὰ σκεφτεῖ γρήγορα γρήγορα γιὰ νὰ προρτάσει, πέταξε τὴν Καινή του Διαθήκη μέσα στὴν φωτιὰ. Καὶ σηκώθηκε. Ἐτρεμε ὄλος σὰ νῆκανε φονικό. Οἱ φλόγιες τώρα θεριέψανε, χαρούμενες, χορευτές, τραγουδώντας. Ὅλη ἡ κάμερα ἔλαμψε. Κι ὡς μπῆκε μέσα ἡ Χρυσούλα, σκεπάστηκε ἀπὸ τῆς ἀντιφεγγιῆς καὶ ἔλαμψε καὶ ἐκείνη ὅλη. Τὸ χνοῦδι τοῦ προσώπου της καὶ τῶν χειρῶν φωτίστηκε σὰ βελουδο ξανθό. Ἡ ρόμπη της ἢ τριανταφυλλιά γέλασε ὅλη καὶ μόνον τὰ μάτια της ἀνοιχτήκανε γυαλιστερὰ καὶ τρομαγμένα καὶ τὰ χέρια της ἀπλωθήκανε παρακαλώντας ἀπελπισμένα.

— Ὁρέστη, τί ἔχεις; Γιατί τρέμεις; Τί ἔκαμες;

— Τίποτα... τίποτα... τίποτα...

Ἐτρεμε, σὰ νὰ κρύωνε. Τὰ σαγόνια του χτυ